

17531

PEDAGÓGIAI PSZICHOLOGIAI KÖNYVTÁR

SZERKESZTI:
VÉRTES OJÓZSEF DR.

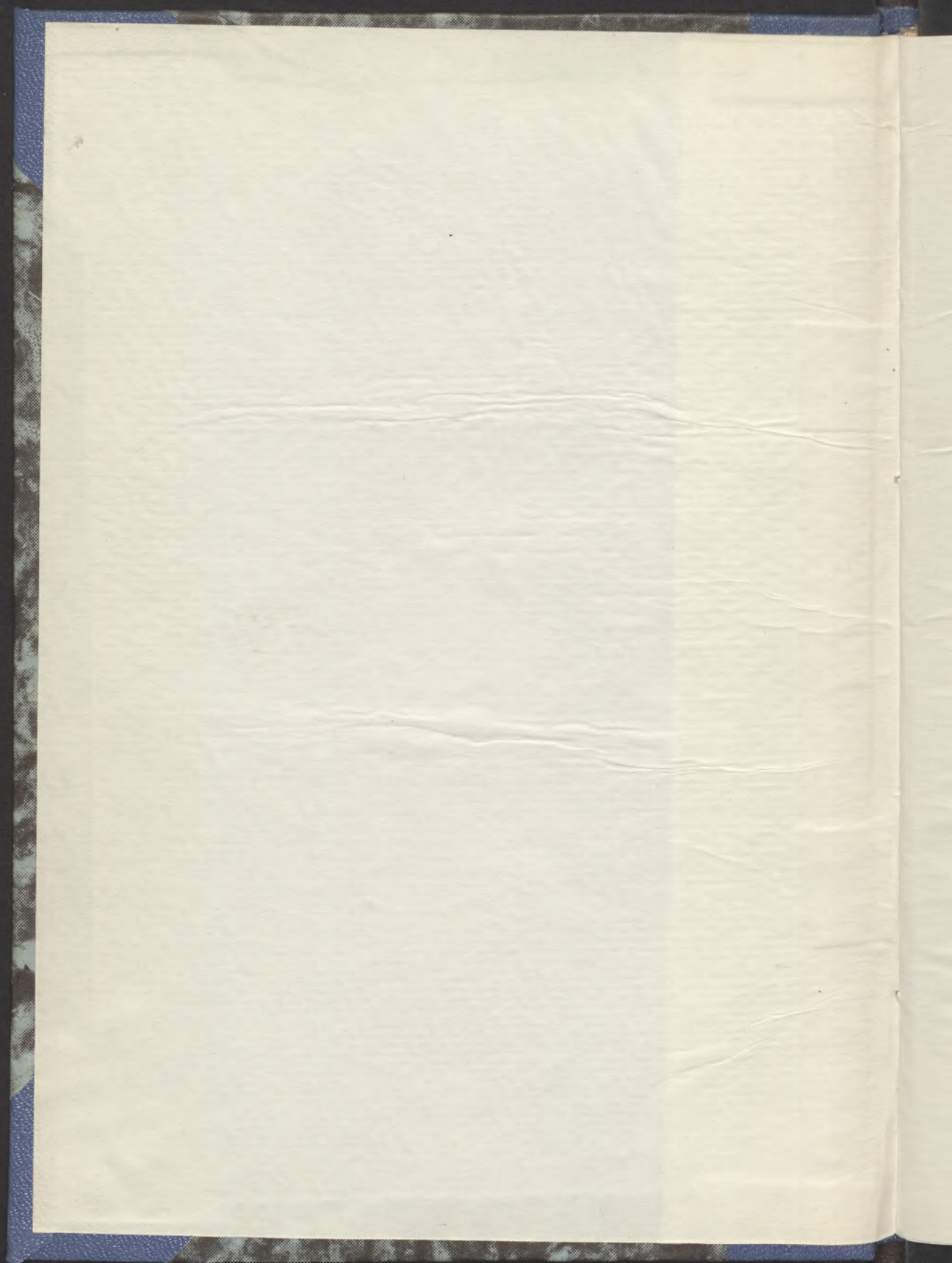

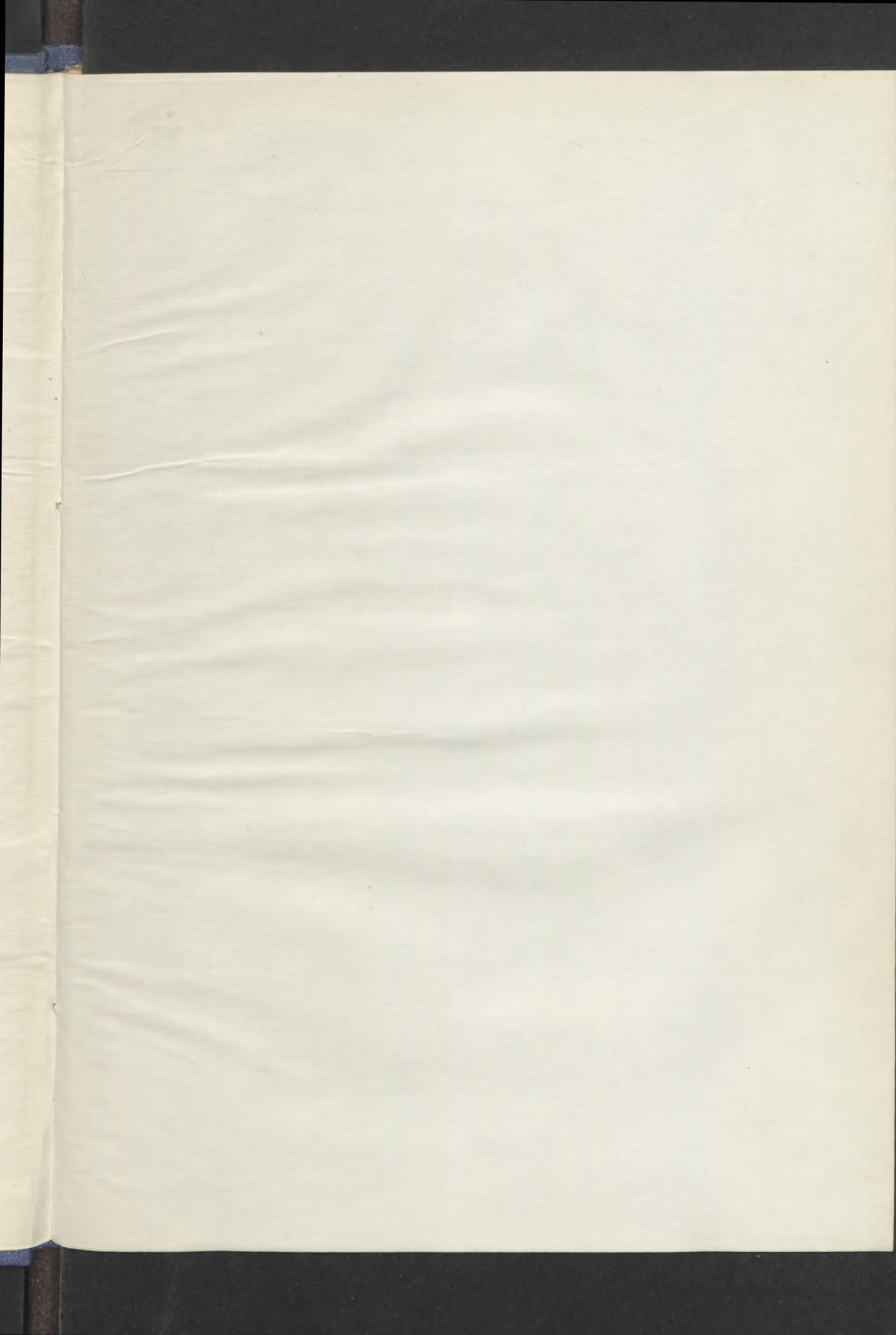
IDEGES GYERMEKEK
TANÍTÁSA

IRTA VÉRTES OJÓZSEF DR.

AZ IDEGES GYERMEKEK ÁLLAMI
KÖZEPISKOLÁJÁNAK TANÜGYI
VEZETŐJE

1912
STARK FERENCKIADÁSA
BUDAPEST

1621

PEDAGÓGIAI PSZICHOLOGIAI KÖNYVTÁR

SZERKESZTI:
VÉRTES Ö. JÓZSEF DR.

IDEGES GYERMEKEK
TANÍTÁSA

IRTA VÉRTES Ö. JÓZSEF DR.

AZ IDEGES GYERMEKEK ÁLLAMI
KÖZEPISKOLÁJÁNAK TANIÜGYI
VEZETŐJE

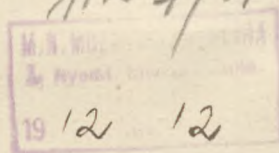
1912
STARK FERENC KIADÁSA
BUDAPEST

J. med.
42276

A CÍMLAPOT JÁRÓ IMRE RAJZOLTA

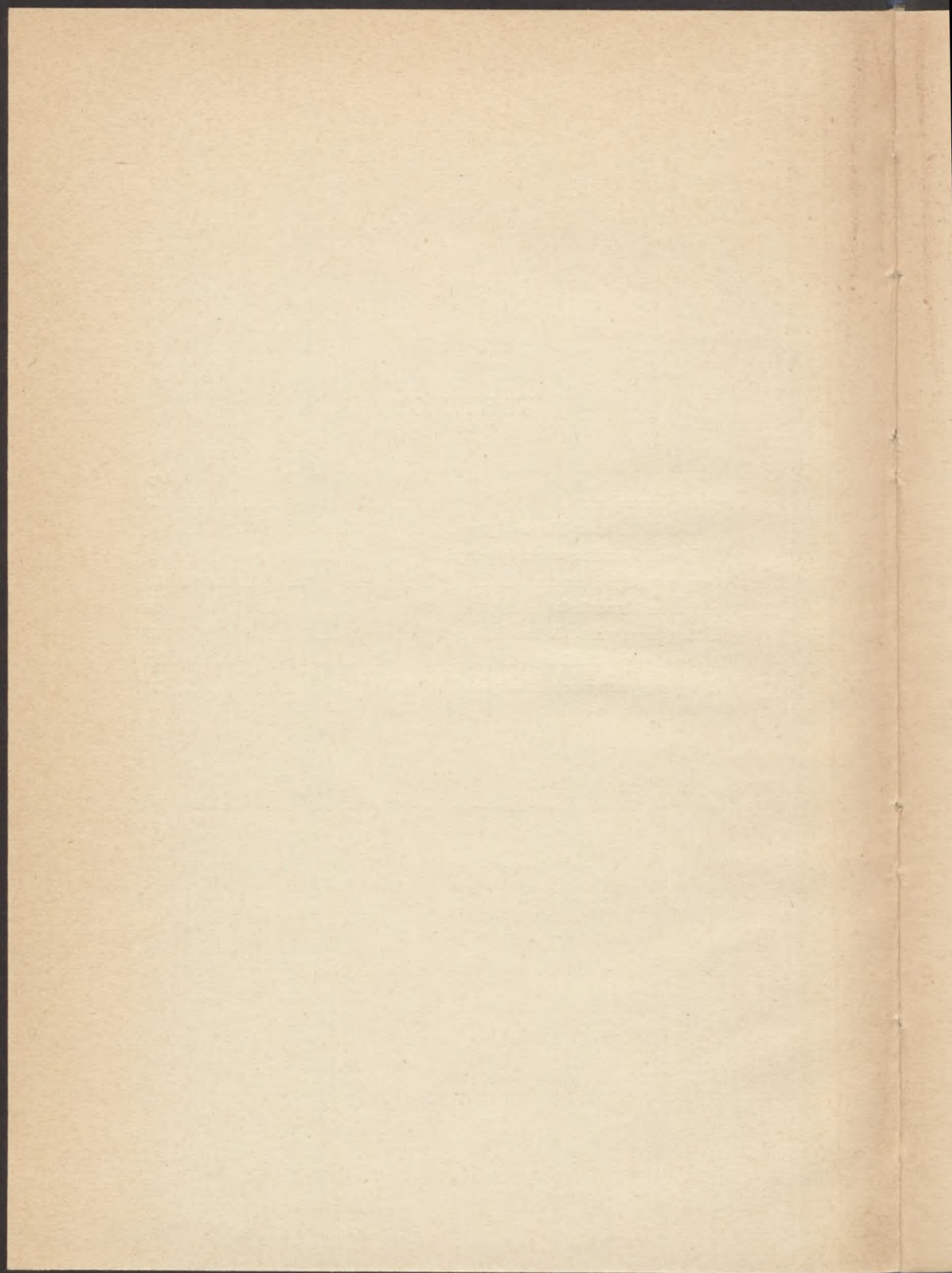
17.531/1

HUNGARIA KÖNYVNYOMDA BUDAPEST.

TARTALOM

	Lap
I. Ideges gyermekek	5
1. Állami intézet ideges gyermekek számára	6
2. Ki való az idegesek iskolájába?	9
II. Gyógypedagógiai elveink	11
III. Tanítási módszerünk	16
1. Magyar nyelv. (A tanulók dolgozatai)	18
2. A számtan tanítása	22
IV. Az ideges gyermekek középfokú iskolája	24

I.

Idegesség gyermekek.*

Minden kornak van valamilyen betegsége, mely a sok között az uralkodó szerepet viszi. Rendszerint az újonnan felfedezett vagy a nagyobb figyelemre méltatott betegségek ezek.

A múlt században a tudóvész vont magára a figyelmet s minden jóra való regényíró hőseit csak hosszas köhögés után küldte a másvilágra. A bohém-élettel nemcsak a borzas haj és a «Vatermöder» járt, hanem a halovány arc is, melyről le kellett olvasni a sorvadás senyvesztő munkáját.

A mi korunk az idegesség kora. Sokáig ügyet sem vetettek rá s jó ideig úri betegségnek, kifogásnak, képzelődésnek tekintették. Az emberek, kiket az idegesség gyötört, nem mertek szólni. Érezték, hogy bénító betegség bántja őket, de nem tudtak, nem mertek számot adni áldatlan állapotukról. Nem is tudták, hogy betegek, vagy ha panaszkodtak is, az orvostudomány még nem tudott tanácsot adni számukra.

Most, hogy e betegséget az orvostudomány ismeri, csak most tűnik ki, hogy mennyi az idegesek száma.

Korunk oly hatalmas társadalmi, gazdasági átalakuláson rohan végig, hogy a ma embere, ki még a tegnaptól is alig ébredett fel, csak nagynehezen tudja követni ezt a vágatott fejlődést.

* A szerzőnek a *Magyar Gyermektanulmányi Társaság*-ban 1911. március 4-én tartott felolvasása.

Valamennyien érezzük idegéletünk gyorsan perdülő munkáját, mely hamarost meglassul a mindennapi élet kenyérkereső küzdelmében vagy túlhajtott élvezetében.

A nélkülözések nagyobbak, a nyomor nyomasztóbb és a mindennapi megélhetés keserves küzdelme aláássa az alsóbb néposztályt. Az élvezetek éléreállítása, a raffinált multságok múltó gyönyörei teszik tönkre a felsőbb tízezreket. S ezt az elkorcsosodást a jövőendő nemzedék sínyli meg legjobban.

Az ő jövőjükről gondoskodott a közoktatásügyi kormány, mikor a budai hegyek árnyas fáin közepette a Csörsz-utcában iskolát, nevelőintézetet nyitott számukra.

Ez az *első állami intézet*, mely az ideges tanulókat egy, a teljesen részükre megalkotott iskolába helyezi el. Gyógyító-pedagógusok, pszichológusok és szakorvosok kezére bízva ennek a mi ideges korunknak kis betegeit.

Magánintézetek, azok is csak külföldön vannak, már régebben gondoskodtak ezekről a gyermekekről. Németországnak már van ilyenmű magániskolája, de állami gondozásba hazánk veszi elsőízben az ideges tanulókat.

A tudomány, de különösen az orvos- és neveléstudomány az elkülönülés, a specializálódás korát éli. A pedagógia is ma már külön lélektanról beszél, mikor a gyermek lelki világát vizsgálja. A gyermek: nem az ember kicsinyben. A gyermek önálló lelki életet él, mely nem kicsinyítettje a felnőtt ember lelki életének. Külön képzet-, érzet- és akaratvilága van a kisdednek, a gyermeknek, a serdülőnek, a felnőtt, érett ifjunak, a leánynak. Ezek a lelki megnyilvánulások nem a nagyok eltompított, kisebbfokú lelki mozzanatai. Régebben szívesen írták, hogy a nagyok bosszúja: a kicsinyek haragja, a felnőttek szerelme: a gyermekek szeretete, ami ott gyűlölet, az itt «haragszom rád». Mindenütt a megfelelő redukált érzelmet keresték és elvont gondolkodás útján természetesen meg is találták.

A régi ifjusági írók, *Hoffmann Ferenc*, *Schmidt Kristóf* és a többiek, kiknek nevét ma már csak a kiselejtezett könyvek jegyzékében látjuk, a «redukált érzelmek lélektanával» dolgoztak.

Most, hogy a kísérleti-lélektani laboratóriumok megnyíltak, a papiros-lélektan meghalt. Ezekben a műhelyekben kelt életre a kísérleti gyermektanulmányozás és a gyógy-pedagógia.

Az idegesek iskolájának eszméje a gyógypedagógia és gyermektanulmányozás egyik legmélyebb és legkiválóbb művelőjéé, *Náray-Szabó Sándor dr.* vallás- és közoktatásügyi államtitkáré. A gyógypedagógiai-pszichológiai m. kir. laboratórium dolgozott karöltve *Náray-Szabó Sándor dr.*-ral azon, hogy az *Ideges gyermekek alsó és középfokú intézetét* megalkothassa.

Hosszas megfontolások, iskolatervek, szervezeti szabályok mindig közelebb vitték az eszmét a valósághoz. Végre megszületett az új intézet.

Új intézet minden tekintetben.

Az ideges gyermekek iskolájának legkiemelkedőbb vonása a szervezetben megnyilvánuló az a harmónia, mely orvos (szak- és háziorvos) és pedagógus között fennáll. Tudtommal ez az első pedagógiai intézet hazánkban, melyben a tanulók állandó orvosi és pedagógiai felügyelet alatt állanak.

Mindketten azon fáradoznak, hogy a gyermek testi és szellemi egészségét helyreállítsák. Különösen a szellemi higiéné tekintetében találkozik feladatuk. Csak az általános fiziológiai elvek szabatos alkalmazása mutathat fel a gyógypedagógiai kezelés terén eredményt. Az orvos az útmutató, ki megállapítja a bajt, felismeri az elváltozást, a folyamat lényegét. Az ő feladata, hogy erősítse a szervezetet s helyreállítsa a pusztuló egészséget. A pedagógus az orvos útmutatásainak végrehajtója; ő a tényleges javítómester, ki kedvező irányba tereli a gyermek szellemi fejlődését. Az orvos meghallgatása után s közös megbeszélésük eredményeképp állapítják meg egyénről-egyénnre, hogy miképp és hogyan nyújtsák az anyagot a gyermeknek a leggazdaságosabban. A pedagógus, ha szabad magam így kifejeznem, a gyermekben rejlő potenciális energiát aktivitássá, tevékeny munkássággá alakítja át.¹⁾

¹⁾ *Vértes O. József dr.* Ideges gyermekek iskoláztatása. Felolvasás az *Iskolaorvosok Egyesületében*, 1910. január 27-én.

A minisztérium az idegesek iskolája számára külön tantervet dolgoztatott ki e sorok írójával.¹⁾ *Ezzel az intézettel lép át a gyógypedagógiai oktatás, minden hasonló külföldi törekvést megelőzve, a középiskola területére.*

Vajjon szükségünk volt-e erre a térfoglalásra?

A középiskolák ideges tanulóiról még nem készült statisztika. *Schmidt-Monnard* hozzávetőleges számítása szerint az alsó osztályokban 10%-ig, a felsőkben pedig még jobban emelkedik az ideges gyermekek száma. Tapasztalataink alapján állíthatjuk, hogy hazánkban az alsóbb osztályú ideges tanulók száma jóval meghaladja a 10%-ot.

Amikor — csak így pusztán szemmel való becslés után — ilyen nagy tömeg ideges és gyenge tanulót látunk a középiskolában, indokolt a róluk való gondoskodás. A németeknek jámbor óhaja a *Sonderklasse für Mittelschüler*, — az idegesek iskolája, ides-tova kétéves multra tekinthet vissza.

*

A mi iskolánkban az elméleti tanítás, amennyire csak lehet, a háttérbe szorul. Csak a legszükségesebb elméleti résszel ismertetjük meg a gyermeket. Nagy súlyt helyezünk a kézügyességi és ipari gyakorlatokra, a mezőgazdaságra, a kereskedelmi ismeretekre, egyszóval mindazokra a tárgyakra, melyeket a ma iskolája elhanyagol, jóllehet ép ezek az említett gyakorlatok kapcsolják szorosabban a gyermeket az élethez; ép ezek a foglalkozási órák üdítik föl testét-lelkét és ölik ki belőle az idegességet, mely ma, fájdalom, annyi gyermekünket gyötri.

Az új iskolába kevesen járnak. Épen csak annyian, hogy a modern pedagógia minden követelményének megfelelhessünk. A tanítás egyéni a szó igaz értelmében, mert egy-egy tanár nem foglalkozik tíz gyermeknél többel. A tanítási órák negyvenöt percesek; az életrendet pedig az orvos a pedagógussal együtt állapítja meg, úgy, hogy a tanuló

¹⁾ A tantervkészítő bizottság tagjai *Náray-Szabó Sándor dr.*, államtitkár elnöklése alatt *Berkes János* igazgató, *Ranschburg Pál dr.* egyet. m. tanár és *Vértes O. József dr.* középiskolai tanügyi vezető voltak.

egészségének, szellemének javára válják (fürdő, gyógyító-torna stb.).

Ki vehető fel ebbe az új intézetbe?

Minden olyan 7—15 éves tanuló, ki a nyilvános elemi és középfokú iskolában¹⁾ idegessége miatt nem haladhatott hasonló korú társaival. Ide tartoznak a *diszharmonikus*an, az egyenetlenül fejlett gyermekek, s azok, akik kényszerképzetekkel és gondolatokkal vannak megterhelve. Különösen ezekre az egyenetlenül fejlett gyermekekre fordítunk nagy gondot, kiket tanítóik eddig nem igen figyeltek meg, nem értettek meg. Szellemi tulajdonságaik bizonyos irányban teljesen kifejlődtek, míg más téren alig képesek valamelyes haladást felmutatni. A normális iskolák tanítói sok olyan gyermekről tudnak, kik pl. a nyelvekben kiválóak, de a reáliákban egyáltalán nem tudnak előrehaladni. Ezek a gyermekek, ha érettebbek lesznek, maguk is tisztában vannak ezzel a diszharmonikus fejlettséggel. Egy ilyen jellemző eset történt ezelőtt néhány évvel egy vidéki gimnázium érettségi vizsgálatán. A jelölt, ki az összes tárgyakból jelesen felelt meg, a mennyiségtanhoz érve, kereken kijelentette, hogy ő mind a nyolc éven át a mennyiségtanból csak tanárjának kegyelméből csúszott át egyik osztályból a másikba. S most, az érettségi izgalmai közepette, teljesen képtelen arra, hogy egy mondatot is helyesen ki tudjon mondani. Igen izgatott hangon, élénk taglejtésekkel beszél s kéri a vizsgáló-bizottságot, hogy buktassák el. Bármennyire is kérlelik a fiút, hogy próbálkozzék csak meg a felelettel, hátha sikerül, az abiturient nem hajlandó felelni, s természetesen elbukik.

Ez az egy eset, mely feltűnően jellemzi a diszharmonikus fejlődésű ifjút, egyúttal az ilyen ideges tanulót is tipikusan mutatja be.

A másik csoportba a *kényszerképzetekkel és gondolatokkal* terheltek tartoznak. A gyógypedagógiai nevelés ezekre

¹⁾ Az intézet középfokú iskolájában eddig csak a polgári, gimnáziumi és reáliskolai tananyagot tanítottuk, de az 1911—12. tanévtől kezdve — mivel intézetünk ép az élettel való kapcsolatot keresi — a felső kereskedelmi iskolai tantárgyakat is tanítjuk.

a betegekre — az intézet másfél évi működése alapján immár tapasztalatokra is hivatkozhatunk — végtelenül jótekonnyan hatott. Egyik növendékünket igen súlyos kényszerképzetek kínozták; míg a másik a kényszer kínzó parancsai szerint cselekedett. S ma mindketten jól vannak, idegességük minimális, de még nem annyira gyógyult, hogy rendes környezetükbe már visszatérhetnének.

Az ideges gyermekek csoportjában találunk aztán átmeneti formákat a *gyengetehetségűséghez*. Ezek a gyermekek kínnal-bajjal átcsúsznak egyik osztályból a másikba, feljutnak a középiskolába is, de nem annyira gyengék, hogy kisegítő iskolába valók volnának, melynek működése eddig különben is csak az elemi iskolai oktatásra terjed ki. Gyenge képességük, mint azt *Náray-Szabó Sándor* a «Zeitschrift für Kinderforschung»-ban írja,¹⁾ különben is csak a középiskolában lesz nyilvánvalóvá. A tulajdonképeni gyengeelméjűek már az elemi iskolai fokon megfeneklenek, s a középiskolába csak azok a gyengetehetségűek kerülhetnek, kiknek vagy emlékeztük jó, vagy egyes tárgyakban való előmenetelük megfelelő. A tömegtanítás keretében azonban helyet nem foglalhatnak s egy-két év múlva ők is az iskola falain kívül állanak.

A gyengetehetségűségnek ezek a könnyű esetei. Az ú. n. gyenge tanulók tartoznak ebbe a kategóriába, kikkel igen gyakran találkozunk a középiskola padjaiban.

A középiskolai tanulók bennünket érdeklő szellemi betegségei között előfordul a pszichopáthiai csökkentértékűség, súlyos neuraszthenia és hisztéria is.²⁾

Jól jegyezzük meg, ezek a tanulók nem gyengetehetségű gyermekek, ellenkezőleg, minden intelligencia-fokozatot megtalálunk köztük, sőt nem egyszer fényes tehetségekkel is van dolgunk.

A mi iskolánkban két gimnazista magyar irodalmi és történelmi tudásával, pompás fogalmazásával, egyes dolgokban

¹⁾ 1910. évfolyam márciusi füzeté.

²⁾ Enzyklopädisches Handbuch der Heilpädagogik von *Dannemann, Schober und Schulze*. Halle, 1909. C. Marhold.

éles kritikájával messze felülmulja a normális középiskolák kitünő diákjait.

S ők a normális középiskolában nem boldogultak. Munkabírásuk időnkint felmondja a szolgálatot, képzeletük, gondolatviláguk csapongó, figyelmük néha semmiféle módon sem köthető le, s ép szellemi tulajdonságaik sajátossága miatt nem tudtak a normális középiskola keretébe beleilleszkedni. Itt jól vannak. Egyikük tavaly jelesen vizsgázott le a gimnázium II. osztályából, ép abban az intézetben, melyből idegessége miatt ki kellett venni.

A későn fejlettek kategóriájáról sem szabad elfelejtkeznünk. A szellemi fejlődés késői megjelenését látjuk *Humboldt* S., *Darwin* és *Pestallozzi* életében.

Ezekbe a kategóriákba besorozható tanulók iskolánk növendékei.

Súlyosabb epilepsziás rohamokban vagy gyöngeelméjűségben szenvedőket, ösztönszerű kártevésre, erőszakosságra vagy szökésre hajló gyermekeket az intézet nem vesz föl.

II.

Gyógypedagógiai elveink.

Az intézet a gondjaira bízott gyermekekből a gyakorlati életben helytállani tudó, egészséges embereket akar nevelni. Ezért célunk, hogy a középfokú iskola a polgári-, kereskedelmi-iskola, a gimnázium vagy reáliskola tanítási menetéhez alkalmazkodjék.

Az ideges gyermekek állami iskolája internátussal kapcsolatos intézet, de lehet a gyermek bejáró is.

Az osztályokat az új intézetben, mind az elemi, mind a középiskolai fokon nem választottuk el oly élesen egymástól, mint a rendes iskolákban. A tanuló, ha a tárgyak többségéből megfelelő haladást tanúsít, az év végével átléphet a következő fokozatba. Azokból a tárgyakból, amelyekből a gyermek idegességénél, vagy különös alkatánál fogva gyön-

gébb, addig, ameddig szükségesnek mutatkozik, az alsóbb fokozatok megfelelő tanítási óráin vesz részt. Ebben az intézetben tehát az osztály fogalma módosul már némileg. Itt csak annyit jelent, hogy azok a gyermekek kerülnek egy csoportba, kiknek szellemi fejlettségük körülbelül egy fokon van.

Fontos és megbecsülni való elv, mely az *osztályismétlés helyett a tantárgyismétlést mondja ki*. Ép ezért intézetünk órarendjét úgy készítjük el, hogy valamennyi csoportban az azonos tárgyakat a nap ugyanazon óráiban tanítjuk. Ennek az újításnak az értékét minden pedagógus meg fogja becsülni. Az ismétlőről tudjuk, hogy ép azokban a tárgyakban tanúsítanak legkisebb haladást, melyekből elbuktak. Már valamicskét tudnak, ép ezért unatkoznak is s emiatt az egy tárgyért egész évüket tönkreteszi az iskola.

A gazdasági és ipari gyakorlatokban való részvételt az egyéni rátermettség szabja meg. Eszerint osztjuk be a tanulókat ebbe vagy abba a csoportba, függetlenül az egyéb tárgyakban mutatkozó haladástól. Kiváló fontosságot tulajdonítunk a gyakorlati kiképzésnek. A tanult ismereteket mindig úgy csoportosítjuk, amint azok a természetben, gyakorlati alkalmaztatásukban szerepelnek. Az iskolai tanítás a tanulók cselekvőképességét fejleszti ki s ez ismeretek megszerzését sohasem tekinti öncélnak, hanem a logikus cselekedetek vezetőjének, irányítójának.

Osztályozást nem ismer az új intézet. A tanulókat általában megkiméljük mindazoktól az izgalmaktól, melyeket a ma iskolája még nem tudott pedagógiájából teljesen kiküszübölni.

Az év végén csak azok a tanulók tartoznak nyilvános vizsgálatot tenni, kiknek szülei ezt kívánják. Az intézet nem tart nyilvános vizsgálatokat, hanem növendékeit más állami vagy községi iskolában vizsgáztatja.

Az ideges gyermekek *elemi iskolájának* 4 fokozata (osztálya) van.

Az elemi iskola, melyben a gyermek tanítása csak hét éves korában kezdődik, a nyilvános intézetek elemi iskolájának felel meg. A heti 31—32 órából 14 jut az ú. n. foglalkozási órákra, míg a tényleges tanórákra 17—18.

Az elemi fokozat óraterve.

	I.	II.	III.	IV.
	o s z t á l y			
Hit- és erkölcsstan	2	2	2	2
Magyar nyelv	8	8	7	7
Számтан, mértan	5	5	5	5
Földrajz	—	—	2	2
Rajzolás	2	2	2	2
<i>Tényleges tanórák</i>	17	17	18	18
Ének	1	1	1	1
Gazdasági és kertészeti gyakorlatok	5	5	5	5
Kéziügyességi és ipari gyakorlatok	5	5	5	5
Testgyakorlat	3	3	3	3
<i>Foglalkozási órák</i>	14	14	14	14
Összesen	31	31	32	32

A tényleges tanórák és a foglalkozási órák együttevée felülmúlják ugyan a normális iskolák óraszámát, de sohasem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy internátusi iskolával van dolgunk, melynek napirendjébe ép ezek a foglalkozási órák, üdítő, szórakoztató voltukkal pompásan illeszkednek bele.

*

Az 1909—10. tanév volt az első esztendeje ennek az új intézetnek.

Az új otthon a hozzáfűzött várakozásnak megfelelt. Az egyszerű, a falusihoz hasonló viszonyok gyermekeinknek nagy mozgási szabadságot, kényelmet biztosítottak. A tiszta hegyi levegő megedzette, felfrissítette őket.

A kellemes vidék, a nyugalom jótékonyan hatott idegzetükre, s elősegítette gyógyulásukat, szellemi haladásukat.

Munkánkban kerülni akartunk minden egyoldalúságot. A testi nevelést ép oly fontosnak tartottuk, mint a szellemi.

A szabadban való játék, kirándulások, futás, football, úszás, svéd torna, kerti foglalkozás, műhelygyakorlatok egyenrangúak voltak a magyar, történelem, számtan stb. iskolai tantárgyakkal. A kötelesség teljesítését sohasem tekintettük játéknak s a gyermeknek a munkát mindig komolyan kellett vennie. A szellemi munkával úgy bánunk, hogy a gyermek örömét lelje benne. Kutató ösztönét serkentjük, megfigyelő képességét élesítjük, gondolkodási módját logikus irányba tereljük.

Vallási és hazafias érzelmeit, szociális érzékét felébresztjük s célunkul egészséges, rendszerető és kötelességtudó ifjak nevelését tűztük ki.

A gyermekekben rejlő erőket harmonikusan akarjuk kialakítani, mindig szem előtt tartva az ember testi, értelmi és erkölcsi tulajdonait. A tanítást nem a klasszikus szempont vezeti, hanem egyrészt az a törekvés, hogy a gyermek a dolgok lényegével megismerkedjék, másrészt pedig, hogy ismereteit a gyakorlati élettel, a munkával szorosan összekapcsolja.

Ezt a gondolatot csak a *munkára való neveléssel, a testi neveléssel* valósíthatjuk meg. A műhelygyakorlatokat és a kerti foglalkozást hozzáértő pedagógusok vezetik. Növendékeinknek saját veteményes kertjük van. Mindenik a részére kijelölt parcellát műveli s már korán reggel ott teremnek, hogy megnézzék szépen fejlődik-e a kertjük? Minden serkentés, buzdítás nélkül kezükbe veszik a locsolókannát s ha eleinte nehéz is a munka, a fáradságot legyőzi az *én kertem* iránt való szeretet.

— *Ezt én ültettem.*

— *Én nem szeretem a salátát, de ebből eszem, mert ez a saját termésem!*

A munka nevelő értékét, megbecsülését ezek a gyermeki nyilatkozatok sok kötetnyi pedagógiai munkánál jobban bizonyítják.

A veteményes kerten kívül sok munkát adott a virágos kert ápolása is. A vadszőlő dugványozása, a kert parkírozása, gyomlálása, mind a délutáni kertészeti gyakorlatok

anyaga volt. S ennek a munkának értéke is van a gyermek szemében. Dehogyan mert volna csak egy is a virágágyak közé gázolni.

Az eredményes testi nevelés egyik negatív tényezője a szellemi túlterheléstől való megkímélés, a másik pozitív tényezője a nagyobb testi gyakorlás és edzés által a test energiájának a növelése. Ezáltal az egész szervezet alkalmasabbá válik újabb szellemi munka elvégzésére. A testedzés mellett igen fontos a szellemi egészség szempontjából a sok pihenés, az alvás. A francia közmondás azt mondja, hogy aki alszik, az jól is lakik. Vagy mint egy német tudós mondja: az alvás fontosabb, mint az étkezés. S mi *Kraepelin* szavai után indulva, féltő gonddal őrizzük növendékeink pihenő idejét. Az alvási idő télen-nyáron 10 óra. (7-kor felkelés, 9-kor lefekvés.)

Ezeket az ideges gyermekeket a lefekvés előtt való torna testileg meglehetősen kifárasztja, izomerejüket igénybe veszi, figyelmüket ellankasztja s ezáltal alvásuk — mely rendszerint nyugtalan — gyorsabban következik be s mélyebb a szokottnál. Éppen azért orvosi utasítás szerint lefekvés előtt és felkelés után, hogy a test lehetőleg teljesen szabadon mozoghasson, hálóingben végzik a növendékek az előírt félórás tornagyakorlatokat. A torna többi részét a gyermekek a szabadban — saját kedvükre — intézik el.

Versenyfutást rendeznek s pontosan számon tartják, hogy ki a bajnok. Maguk készítik a magasugrás számára magassági-mércét. A kerti póznára, mely az év elején még igen nagy tiszteletben állott, mivel a tetejéig csak egy növendékünk tudott felmászni, ma már a legkisebb, a leggyöngébb tanuló is fölmerészkedik. A korláton ügyesebbnél-ügyesebb gyakorlatokat produkálnak. Mindezekhez sorakozik a különösen kedvelt football, melynek durvaságait azonban gondosan lecsiszoltuk. A tornateremnek egyáltalán nem érezzük hiányát.

Télen-nyáron hetenként, orvosi utasítás szerint, kétszer fürödtek a gyermekek. Meleg időben a nagyobbak uszodába is mentek.

A gyermekek e sportoló élete könnyű és praktikus ruhát követel. Télen lehetőleg ujjas, nyáron ujj nélküli trikót, rövid térdre alul érő harisnyát, és könnyű sapkát viselnek. Az intézet házirendje ezt ugyan nem szabja meg, de a szülők maguk is szívesen járatják így gyermekeiket.

Az étkezés orvosi utasítás szerint történik. A gyermekek idegességének kezelése pedig egész éven át tart.

De nem teszik-e a gyermekek egymást idegessé? Nem kapják-e el egymás baját? Nyugodt lélekkel merjük állítani, hogy ez az aggodalom alaptalan. Szó sincs róla, az olyan intézetekben, hol nincs kellő szakorvosi, gyógypedagógiai felügyelet, hol a túlzásfolttság veszélye fenyeget, ott valószínű ez a szellemi epidémia. A korlátozott számban való felvétel azonban legjobb megelőzője ennek a ragálynak.

A növendékek az intézetben eltöltött idő alatt nagyot nőttek, izomerejük gyarapodott, étvágyuk javult s az év második felében a kisebb betegségek jóval kevesebbszerte fordultak elő, mint az első félévben. A vérszegények piroszposzgas, napbarnított ifjakká lettek s idegességük is jóval kisebb méretű volt, mint az év elején.

III.

Tanítási módszerünk.

Vajjon ezzel a testi neveléssel lépést tudott-e tartani a *szellemi nevelés*? A napi 4–5 órai testi munka miatt nem vallott-e kárt a szellemi foglalkozás? Meg kell jegyeznünk, hogy ebbe a 4–5 órai munkába már beleszámítottuk a reggeli és esti fél-fél órás tornagyakorlatot, játékot is. S a testi munkához csak akkor látunk, mikor a szellemiek java részén már túl vagyunk.

Óra- és napirendünk előnye, hogy a délelőtt a szellemi, a délután nagyobb része a testi munkáé.

Intézetünk tanítási módja szigorúan lélektani alapokon épül föl. Növendékeink figyelmét, fáradtságát mindig szem

előtt tartjuk s lehetőleg a gyakorlatiból, a szemlélethől indulunk ki. A tanuló maga is tevékeny részt vesz a tanítás munkájában s ez az alkotó, teremtő munka az, mi lelket, hangulatot ad egy-egy órának.

Az intézet *Tanterv*-ében és *Szervezeti Szabályzat*-ában a tantárgyakra kimondott központosító elvet is sikeresen vittük keresztül. A nyelv-történet és természettudomány-matematikai csoportosítás igen jól vált be. Nem vonakodtunk attól sem, hogy egyes tárgyakat egybeolvasszunk a rokon-szakokkal. Minden órának bizonyos kerek egységet adtunk. Az egyes tárgyak így nem állanak egyedül, mint pl. a földrajz és ásványtan stb., hanem megtalálják kapcsolatukat az élettel, a természettel. Ennek az elvnek keresztülvitele ideges gyermekeknél szinte megbecsülhetetlen. Az egyes tárgyakat minden oldalról több és több képzettársítással támogatjuk és így tesszük maradandóvá az újat.

Vajjon miképen tanítanak ebben az iskolában?

Módszerünkre legyen szabad néhány szóval kitérnem.

Először is tisztában kell lennünk a gyermek képzetkincsével. Meg kell tudnunk, hogy mit ismer a tanuló legközelebbi környezetéből s helyesen ismeri-e? A képzet- és szókincset formálisan leltározzuk (*Ranschburg dr.* módszerével s íveivel) s a nyert eredményeket átvizsgálva fogunk csak bele a tanításba.

A szemléltetés, a gyermek aktív munkája lép itt előtérbe. Valahányszor szüksége van a szemléltető oktatásnak távolabb eső helyek ismeretére (falu, szántóföld), az iskola kirándul azokra a vidékekre. A kirándulások alkalmával a gyermekeket kikérdezzük, beszélgetjük, mert az iskola termein kívül sokkal közvetlenebbek, s beszédjük is színesebb, elevenebb.

A látott tárgyak tulajdonságait, a gyermekekre gyakorolt hatásukat elmondadjuk. Eleinte nagyobb szabadságot engedünk, hogy folytonos hibaigazításunk miatt félénkszédűvé ne válják a gyermek.

A gyermek nyelvét radikális módon sohasem szorítjuk háttérbe. A gyermek nyelvi fejlődése, mint azt az újabb peda-

gógiai-pszichológiai kutatások igazolják, korántsem záródik le a hatodik évvel. A gyermekeket a köznapi nyelvvel, a magyaros, eredeti, tősgyökeres kifejezésekkel ismertetjük meg. S különösen arra ügyelünk, hogy a gyermek helyesen válassza meg szavait és kifejezéseit.

A nyelvtani kategóriákat, amennyire csak lehet, mellőzzük. Ezek elvont spekulatív dolgok s nem szolgálhatnak a szemlélet alapjául.

A nyelvnek analitikus módon való tanítása, a beszédnek nyelvtani kategóriákba való szétszedegetése a gyermeki elmének fáradtságos munka. Ezt szem előtt tartjuk a helyesírás tanításakor is.

Tudvalevő *Lay* kísérletei alapján, hogy a gyermekek nagy része leírással sajátítja el leggyorsabban a helyesírást. Cél szerű, ha ennek alapjait már ezen a fokon rakjuk le. Az akusztiko-motorikus íratás is alkalmas erre a célra (*Lobsien*). A gyermekeknek látási és hallási típusokra való osztályozása szerint tanítjuk a helyesírást másolás vagy hallás útján.

A nyelvtani kategóriák az elvonás területére vezetik át a tanulót. Ép ezért csak a negyedik elemi osztályban kezdjük a mondatrészek tanítását. Az idegesebb növendékek számára még az aránylag több szemlélettel rendelkező számolás is nehéz feladat. Másrészt azonban éppen ennél fogva alkalmasak az absztrakció nélkülözhetetlen elmeműveletének a gyakorlására.

Az olvasmányok rövid, egyszerű, a nép nyelvén megírt mesék. Ezek a fővárosi gyermek nyelvét magyarosabbá alakítják át, a vidéki gyermekét pedig épségben tartják.

A népmeséket elmondatjuk s alaposan meggyőződünk arról, vajjon teljesen megértette-e a gyermek az olvasmányt.

Az ilyen eljárás fejleszti a gyermek értelmét, előadó ügyességét és nyelvi készségét.¹⁾

¹⁾ *Tanterv és Utasítás* az ideges és gyengébb szervezetű gyermekek elemi és középfokú állami iskolája részére. Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1909. évi 2348. számú rendeletével.

Az alsóbb fokon teljesen szabadon választott mondatokat íratunk a gyermekekkel, hogy a stilizálásban való önállóságra szoktassuk őket.

Később pedig a szabad tárgyválasztásra térünk át, vagy olyan témákat adunk a gyermekeknek, melyek érdeklik, közéről érintik.

Beszéljenek a gyermekek dolgozatai önmagukért.

Ez a fiú, kiről most szó van, 12 éves, a második gimnáziumi osztály tanulója; igen eszes gyermek, kinek tehetségével azonban szorgalma egyáltalán nem halad párhuzamosan. Pompás rajzoló, különösen a katonai dolgok érdeklik. Elmés, ötletes fiú, jó logikájú, éles megfigyelőképességű. Stílusa korához képest feltűnően jó. A nyilvános gimnázium első osztályát sikeresen végezte el, de ott nem érezte jól magát. Idegességét jó ideig nem ismerték fel s a háziorvos is csak akkor utasította a fiú szüleit szakorvoshoz, midőn már viselete, tettei is teljesen elárulták, hogy súlyos idegbajban szenved. Makacs, durcás volt, kivel senki sem bírt. Ma szelíd, csendes gyermek, ki szívesen hallgat a jó szóra s néha napján szorgalmával is kiválik már társai közül.

Ott kívülről tudtam tanáraink szava- és sajnos kezeltetését is — írja egy helyt. Tornatanárom naponként óriási kézimunkát végzett, a többi tanárnak is egész sereg jelző állt rendelkezésére, melyekkel minket szerencsétlen halandókat megtiszteltek. Itt nem. De nem azért, mintha kitűnő memóriám átváltozott volna, hanem azért, mert itt kevés rossz szót ejtenek ki.

Ennek az ifjunak kedély dolgában ellentéte egy 14 éves növendékünk, ki komolyabb húrokat penget.

Pedagógiai törzslapjából legyen szabad a bennünket érdeklő részt ideiktatnom. (Minden növendéknek három törzslapja van: 1. Részletes felvételi törzslap, mely a növendék egészségének előzményi és jelen állapotáról tájékoztat. 2. Pedagógiai törzslap a növendék előmeneteléről. 3. Egészségi állapotot feltüntető törzslap.)

1910. XII. 6. A tavalyi esztendőben tapasztalt javulás (a múlt évben is intézetünk növendéke volt a fiu) az idén is szépen, fokozatosan halad előre. A fiu kényszer-cselekedetei és kényszerképzetei nem jelentkeznek s idegessége — rángatózásait s néha napján iskolatársaival szemben tanusított hevesebb kifakadásait, erőszakosabb magaviseletét leszámítva — aránylag minimális. Szellemi és testi fejlődése kedvező képet tüntet fel. Az egyes tantárgyakban való előmenetele igen jó; a magyar nyelvben és történelemben pedig határozottan kitűnik hasonlókorú társai közül. A latinhoz ellenben nincs nagy kedve, előmenetelét azonban ebben is kielégítőnek találom.

Ez a fiu, mikor szabad tárgyválasztás volt, magyar dolgozatot igen absztrakt témáról írt. Ime:

A jelleme.

Sok könyv jelent meg már, mik az emberek sokféle jellemével foglalkoznak. Ha ezeket olvassa az ember, megismerheti a jellemeket, de távolról sem úgy, mintha saját tapasztalataiból, megfigyeléseiből ismeri meg. Ily megfigyelésekből tapasztalhatja az ember, hogy milyen jelleműek boldogulnak legjobban az életben, s hogy milyeneknek van a legnagyobb tiszteletük, becsületük, tekintélyük embertársaik előtt. Természetesen az attól is függ, hogy az illető milyen jellemű emberek társaságában él, mozog, mert hisz a tolvajok közt a legügyesebb gazembernek van a legnagyobb tekintéje (*sic!*), az athléták előtt az athlétának, a katonák előtt a nagy hadvezérnek, a mulatnivágyó, szenvedélyes táncosok előtt a legügyesebb táncosnak. (Talán azért is, mert amért neki is kellett dolgozni, esetleg küzdeni, jobban ismeri az ezzel járó nehézségeket, s így jobban tudja méltányolni azt a bizonyos munkát, amit végez.)

Az ember megfigyeléseit az iskolai padokban kezdheti, mert ott már sokszor látszik, hogy a fiuból mily jellemű férfiú lesz. A leányoknál már nem így van, mert

azok fiatal korukban nagyobbára egyformák. Amit egy fiatal leány kíván: tánc, zene, baba s azok vagy saját ruhái, s később könyvek (de nem Julius Caesar Galliai háborúja) és színház, hangverseny. S i. t.

Ehhez bővebb kommentár nem szükséges. Jó megfigyelőképesség, erőteljes stílus, humorral vegyes szatíra e néhány sorból is kitűnik.

Ennek a két jóeszű, bizonyos tekintetben zseniális fiúnak, kiknek idegességéről itt nem akarok részletesen szólni, mert e komplikált lelkek analizálása nem e dolgozat keretébe való, ellentéte egy első polgári iskolai tanuló, ki ma már, mivel az iskola csendes vizein is minduntalan zátonyra jutott, tizennégy éves. Átmenet a gyengetehetségűséghez. Másfél éve van az intézetben. Mikor hozzánk jött, teljesen illogikus volt minden cselekedete, képzet- és fogalomkincse szegényes s azt a keveset is, amije volt, abnormis fantáziájával vonta be.

Ime:

Mi akarok lenni?¹⁾

Én ha a négy polgárit kijártam, elmegyek a katonaiskolába és leszek főhadnagy. Fogok sokat vadászni és veszek egy kutyát és egy kölyökoroszlánt és megszelídítem és elmegyek a szerb háborúba és az oroszán megöli a szerb trónörököszt és én meg agyonlövöm a szerb királyt. Fogok sokat úszni, megmagyarosítom a nevemet, 40 éves koromban nyugalomba megyek és minden évben feljövök Pestre és elmegyek nyaralni és megnézem a csúnya Bécst.

Ez a fiu az intézetben eltöltött egy esztendő után így ír ugyanerről a témáról.

Mi akarok lenni?

Én ha a 4 polgárit elvégzem 16 éves koromig, akkor elmegyek tanítóképzőbe és leszek tanító. Szeretném, ha a 4 polgárit elvégezném 16 éves koromig. Ha az idén elvég-

¹⁾ Átírott helyesírással.

zem az osztályt, akkor még 3 évig itt leszek, aztán elme-
gyek tanítóképzőbe. Aztán, mikor a tanítóképzőt elvégez-
tem, akkor leszek 2 vagy 3 évig katona. Ha a tanítóképzőt
nem tudnám elvégezni, akkor lennék kereskedő. És akkor,
ha el tudom a tanítóképzőt végezni, akkor elmegyek egy
kis faluba és akkor veszek egy darabka földet, aztán
fogok gazdálkodni.

Szó sincs róla, a normál iskola erre a dolgozatra nem
adna jó érdemjegyet. Mi is tisztában vagyunk azzal, hogy
sok javítani való volna a fiu gondolatmenetén, stílusán, de
a két dolgot összehasonlítva, mindenki belátja, hogy a
gyermek figyelme koncentrálódik már, logikája határozottabb
s az életről való fogalma is ugyancsak megváltozott. S mindig
arra kell gondolnunk, hogy mi sok esztendő elhanyagolt mun-
káját állítjuk helyre s erre még csak másfél évünk volt.

A nyelvtanon kívül a másik absztrakt tárgy a számtan,
mellyel a legtöbb bajuk van a gyermekeknek.

A számképzetek a legnehezebben, a leglassabban fej-
lődnek ki a gyermeki elmében. A szám elvontsága a legfőbb
oka ennek a kései fejlődésnek. Ezeket az elvont számfogal-
makat a szemléltető és a számoló módszer kombinálásával
sajátíttatjuk el a legbiztosabban.

Alkalmas csoportosítással (pontok, vonalak, pálcikák) a
számképek szemléltethetőségét igen könnyen növelhetjük.
Csak arra kell ügyelnünk, hogy a szemléleti tárgyak (pon-
tok, vonalak stb.) alkalmas módon legyenek csoportosíthatók,
oszthatók, mozgathatók (szétszedhetők).

A 6—9 éves gyermek szemléletes, konkrét, egyéni kép-
zetekkel operál s nem elvont fogalmakkal. A számképzetek
sem kivételek ez alól.

A szemléltető módszerrel a négy alapműveletre is meg-
taníthatjuk a gyermeket.

Internátusi iskoláról lévén szó, a számfogalmak és a
számolási készség megerősítésére és fokozására az intézeti
élet legkülönbözőbb berendezéseit és alkalmait felhasználjuk.
Rendezünk számolási játékokat, üzletet vásárlással, fizetéssel,

kisebb és nagyobb pénzek váltásával, árúknak és értéküknek megismerésével stb.

A számolásban gyengéknél, a gyermek esetleges kifáradását figyelembe véve, egy alkalmat sem mulasztunk el, hogy a mennyiség, a számok fogalmát s a számolást gyakorlatilag is meg ne erősítsük. Öltözéskor, vetkőzéskor, füzetek, könyvek, játékok elrakásakor alkalom nyílik a számfogalmak és a számolás megerősítésére.

A tanulók egyéniségére itt különös tekintettel vagyunk. Vannak ugyanis kik tényleg ujjaikon számlálnak, s olyanok, kik *számolnak* (számképekkel operálnak).¹⁾

Minden számtani feladatnak a menete a következő:

1. Számolás szemléleti eszközökkel, melyek a tanuló kezében vannak (kockák stb.).

2. Szóbeli számolás.

a) a feladat a táblán látható,

b) a feladatot elmondjuk,

3. Írásbeli számolás.

A most felsorolt módszertani elveket követjük a *földrajz, rajz, ének* tanításában is.²⁾

A gazdasági és kertészeti gyakorlatokat az iskola kertjében tartjuk meg, különösen a tavaszi és nyári hónapokban.

Megtanulja a gyermek a konyhakertészetet, a gyümölcsfák, különösen az eperfa ápolását, a selyembogár nevelését, esetleg a méhészetet és a baromfinevelés elemeit.

A kézügyesség a szemmérték és formaérzék fejlesztését szolgálja. Az ipari munka megkedveltetésére pedig az *ipari gyakorlatok* valók.

Agyagmunkák, papírból, kartonból, vászonból való skatulyák stb. elkészítése, a könyvkötészetbe való bevezetés és könnyebb asztalos munkák az alsóbb osztályok anyaga. Nehezebb asztalosmunkák végzése a második évfolyam keretében tartozik.

¹⁾ Meumann E. Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik. I. kötet. Első kiadás. Leipzig. Wilhelm Engelmann. 1909.

²⁾ *Tanterv és Utasítás* stb.

A műhelygyakorlatok igen kedvesek a gyermek szemében. A *tanterv* követelményeinek a gyakorlatban is eleget tudunk tenni. A tanulók eleinte papírkartonból készítettek geometriai testeket, később a lombfűrész és agyagmunka járta, majd év végén az asztalos munkára került a sor. Papírvágó késeik s apróbb faragási munkáik még nem kifogástalanok, de a növendékek egyike-másika ebben is ügyességre tett szert. Az óra elejét jelző csengetést be sem várva, ott vannak már a műhelyben s nagyban fúrnak-faragnak.

A munka minőségét a gyermek egyéni ügyességéhez, rátermettségéhez képest választjuk meg. Óvakodunk a tanulók kifárasztásától s különösen ügyelünk az egészséges testtartásra.

A testgyakorlat célja a tanuló testi és szellemi egészségének gyarapítása, testi erejének és ügyességének fejlesztése, a növényi hibák javítása.

A felkelés után és lefekvés előtt való tornán kívül a bejáró növendékek kedvéért még heti két tornaórát illesztünk be órarendünk délutáni részébe.

A szabad torna, svéd torna, szertornacsapatokban s egyenként a test felett való önfegyelem fejlesztésére, fölös és beteges testmozgások (tikkek) megszüntetésére való. A tornát orvosi utasítás szerint tanítjuk, s a tornagyakorlatokra való beosztást az orvossal egyetértőleg állapítjuk meg.

IV.

Az ideges gyermekek középfokú iskolája.

Az ideges gyermekek *középfokú iskolájának* 4, illetve 8 fokozata van.¹⁾

A középiskola az első 4 fokon a polgári iskolának vagy adott esetben a gimnáziumnak, reálnak fakultative a további 4 fokon a gimnázium, illetve reál- vagy kereskedelmi iskola felsőbb osztályainak (V—VIII.) felel meg.

¹⁾ V. ö. Vértess O. József dr. Gyógynevelés és középiskola (*Pedagógiai, Pszichológiai Könyvtár.* 2 szám.) Budapest, 1912.

A középiskolai fokozat óraterve:

	I.	II.	III.	IV.	
	o s z t á l y				
Hit- és erkölcstan	2	2	2	2	Ezzel szemben a normálisok középiskolájában: I. o. II. o. III. o. IV. o. az óraszám összege 28 28 28 28 ebből foglalk. óra 3 3 2 2 tényleges óra 25 25 26 26
Magyar nyelv	3	3	3	3	
Német nyelv	3	3	3	3	
Mennyiségtan	3	3	3	3	
Természetrajz	—	2	2	1	
Természettan	—	—	—	1	
Földrajz	2	2	1	1	
Történelem	—	—	2	2	
Szépírás	2	2	2	2	
Rajzolás	3	3	3	3	
Ének	1	1	1	1	
Testgyakorlat	3	3	3	3	
Növénytermelés	4	4	4	4	
Állattenyésztés	—	4	4	4	
Mezei gazdasági ismeretek	—	—	—	2	
Ipari gyakorlatok (kézi- ügyesség)	6	6	6	6	
Anyag- és áruismeret	3	3	3	3	
Összesen	35	41	42	44	
Ebből foglalkozási órák száma	9	9	9	9	Szépírás, rajz, torna, ének. Ipari s gazdasági foglalk.
	10	14	14	14	
	19	23	23	23	
Tényleges tanórák	16	18	19	21	

A középfokon a tényleges tanórák számát a minimumra redukáltuk (heti 16—21). A foglalkozási órák száma — mindig arra kell gondolunk, hogy internátusi iskoláról van szó — pedig heti 19—23 közt váltakozik.

A rendes középiskolai tanulók számára előírt anyagot az intézet növendékei négy tanfolyamban végzik el.

A módszeres eljárások e középfokú iskolában is ugyanazon az elven alapulnak, mint az elemi fokozaton és ép azért nem bocsájtkozunk itt újabb ismertetésükbe. Csak arra

hívjuk fel a figyelmet, hogy ez az *első latin nélküli középiskola* hazánkban.

Könyv nélkül keveset tanultatunk s azt a keveset is, amit kívülről tanulnak, önként, maguk akaratából sajátítják el. Ha valamelyik költemény megtetszik a gyermekeknek, ösztökölés nélkül is megtanulják. Megállapíthatjuk, hogy több ilyen költeményt sikerült növendékeinkkel megkedveltetnünk.

Az egyes tantárgyakban való előmenetelre nem akarok részletesen kitérni. A fiuk mindenben megállották helyüket. Két tanuló magyar dolgozatai messze túlszárnyalják a velük egykorúak hasonló írásbeli dolgozatait. Elevenségük, éles megfigyelőképességük s közvetlen voltuk érdekes olvasmánnyá teszi valamennyit. (Lásd a 19. és 20. lapon.)

A számtan tanítása épenséggel nem okozott akkora nehézségeket, mint ahogy várni lehetett volna. A történelmet, földrajzot s a nyelveket is könnyen tanulták növendékeink. Igaz, hogy a politikai és fizikai földrajz éles határait ledöntöttük, mert bajos egyiket a másik nélkül elképzelni. Azzal a helytelen pedagógiai elvvel is szakítottunk, hogy a növénytant nyáron, az állattant télen tanítsuk, mintha növény és állat nem tartoznék szorosan együvé s egyik a másik nélkül legalább is el tudna lenni.¹⁾

A földrajzi, természettani, mértani órák egyikét-másikát ipartelepek, gyárak, intézetek, múzeumok látogatásával s ott tartott magyarázatokkal pótoltuk.

992 óra közül a szabadban tartottunk meg 238 órát (kbl. 25%). A szabadban való fesztelen mozgás közelebb hozza a diákot nevelőjéhez.

A tanulók tanárjukkal szemben nyíltak, őszinték. Őszinteségük éppen lelkiállapotuk kifürkészése miatt igen fontos a pedagógus szemében. S a nyíltságot azzal oltjuk beléjük, hogy megengedjük nekik azt, hogy — titkaik legyenek. A napló és a levelezés mindenkinek magánügye. De — s ez érdekes — senki sem tartja titokban sem naplóját, sem leveleit s alig

¹⁾ Hermann Lietz: Deutsche Land-Erziehungsheime. Leipzig, 1908. R. Voigtländer.

van napló, melyet írója meg ne mutatott volna tanárjának s alig van levél, melyet a «prefektus úrnak» (a felügyelő tanító) fel ne olvasnának, avagy vele át ne nézetnének. Ha nem értenek valamit, megkérdik. Ha valamely tárgy úntatja őket, megmondják, hogy beszéljünk másról. Ha probléma szöget üt a fejükbe, meghányják-vetik tanárjukkal. A hallottakat nem adják vissza szóról-szóra, mint a híres *iskolai visszhangok*, hanem a maguk módja szerint számolnak be a tanultakról.

A növendékek száma a középfokon 6, az elemiben 4 volt. Vizsgálatra bocsájtottunk 7 tanulót, kik közül egy kivételével, (az is pótvizsgálatot tett) valamennyi sikeresen vizsgázott le.¹⁾

Iskolánk harmadik tagozata a *továbbképző* tanfolyam, mely két részre oszlik. E tanfolyamon csak azok vesznek részt, kik

a) az intézetben a polgári iskolai vizsgálatot kiváló eredménnyel tették le s a tanári kar véleménye alapján tanulmányaikat folytathatják,

b) akik a nyilvános gimnáziumban, reáliskolában vagy kereskedelmiben idegességük vagy egyéb lelki abnormitásuk miatt nem voltak megtarthatók.

A továbbképző tanfolyam tanterve azonos a gimnáziuméval, illetve a reál- vagy kereskedelmi iskoláéval. Azonos, mert a növendékeknek ezekben a nyilvános intézetekben kell levizsgáznioik.

A tananyag feldolgozása a növendékek munkaképességéhez alkalmazkodva történik, vagyis az egy-egy osztály elvégzésére szükséges idő egy évnél hosszabb idő tartamra is terjedhet. Vizsgálatra a növendék csak akkor bocsátandó, ha egyéniesítő oktatás mellett a megfelelő osztály tananyagában teljesen járatos.²⁾

Vasárnaponként, midőn növendékeinket hozzátartozóik meglátogatják, szoktuk a szülőkkel a gyermekek apróbb-cseprőbb bajait megbeszélni; meghallgatjuk kívánságaikat s e közös megbeszélés nem egyszer termékeny gondolatok szülője lőn.

¹⁾ Most két év múlva a középiskolának 20, az eleminek 4 tanulója van.

²⁾ *Tanterv és Utasítás* stb.

Nem akarjuk állítani, hogy intézetünk tökéletes munkát végzett. Az első év a kísérlet, az akadályok leküzdésének az éve. De nyugodt lélekkel állítjuk, hogy munkánkban igen komoly törekvés s az ügy iránt való nagy szeretet vezérelt mindvégig.

Nem fölforgató, elszédítő ötleteket valósít meg az idegesek intézete, hanem megalkotja a nagy pedagógusok idealját, a jövő iskoláját. Az, amit *Meumann*, *Gurlitt*, *Ranschburg* s a nevelés tudomány számos lelkes híve hirdet, az első ízben hazánkban valósul meg.

Igaz, hogy amikor ez az iskola a budai hegyek egyik csendes kis zugában megnyílt, az állam nem az egészségesekre gondolt, hanem azokra, kik az egészség és betegség határán állanak. A ma iskolája, mely nekünk ezeket a kis idegeseket adja, legjobban követeli a jövő iskoláját. A jövő iskoláját, mely csak egy célt lát: a gyermek testi és szellemi egészségének megóvását, fejlődését.

Ez az iskola nem a tanítóké s nem a tantárgyaké lesz, hanem a gyermekeké!

A GYERMEK

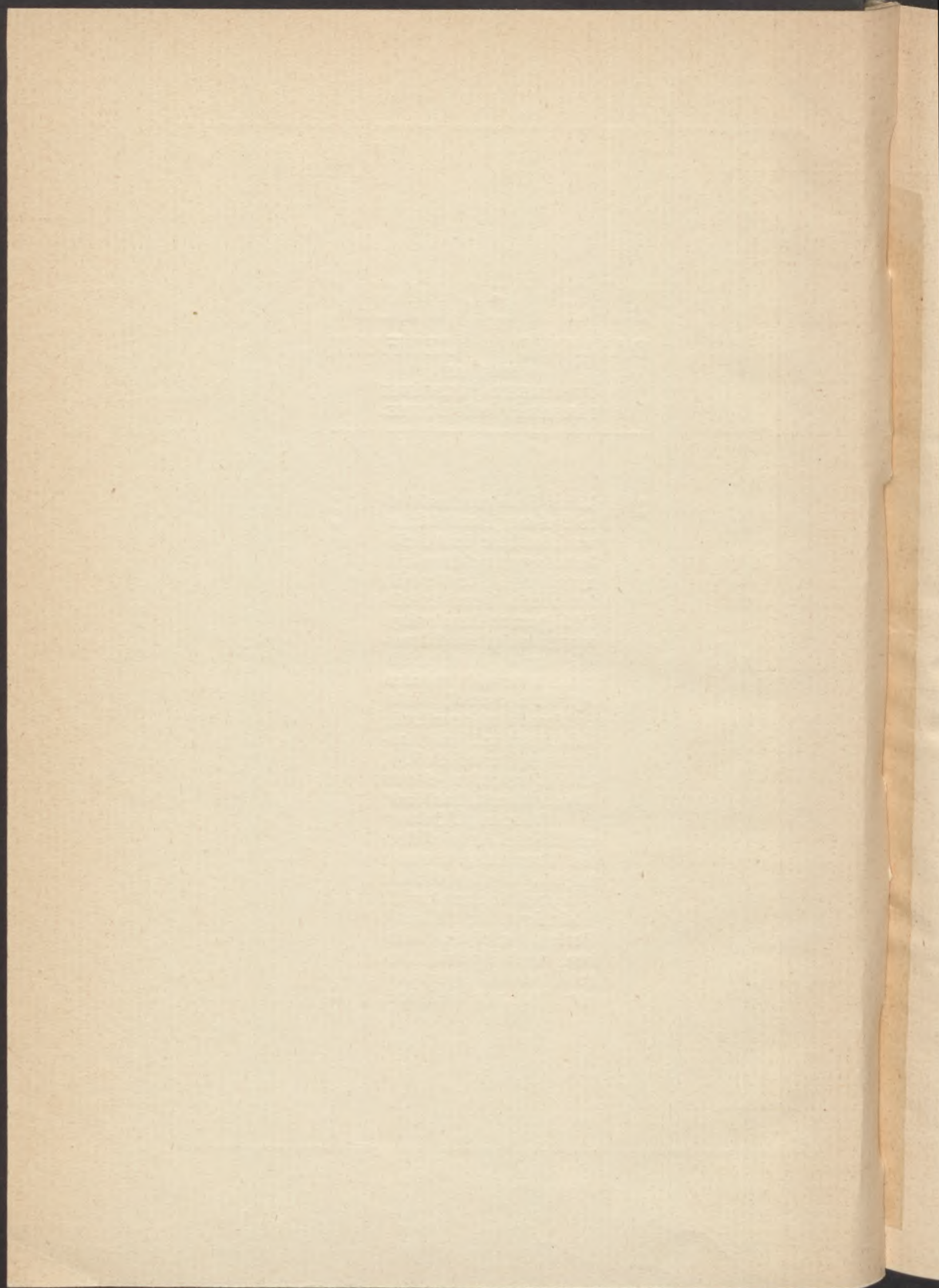
DAS KIND L'ENFANT

A MAGYAR

GYERMEKTANULMÁNYI
TÁRSASÁG KÖZLÖNYE.

Július és augusztus kivételével megjelenik kéthavonként. Hoz önálló cikkeket a gyermektanulmányozás egész területéről. Ismerteti a hazai és külföldi gyermektanulmányi mozgalmakat, irodalmat.

Gyakorlati útmutatást nyújt a nevelés minden ágáról, a családi, iskolai és társadalmi nevelésről. Tájékoztat az ifjúsági irodalom új termékeiről. A külföld számára el van látva a német „Das Kind“ és a francia „L'Enfant“ melléklettel. Az évi előfizetés 8 korona. A társaság tagjai a tagsági díj: évi 4 korona fejében kapják a közlőnyt. Az előfizetés Perényi József dr. tanárhoz, a kiadóvállalat vezetőjéhez, VI. Bulyovszky-utca 26. szám küldendő.

◆ A PEDAGÓGIAI ◆
PSZICHOLÓGIAI KÖNYVTÁR

EDDIG MEGJELENT SZÁMAI:

1. **Vértes O. József dr.** Ideges gyermekek tanítása. Ára 1 K
2. **Vértes O. József dr.** Gyógypedagógia és középiskola. Ára 1 K

UGYANETTŐL A SZERZŐTŐL MEGJELENT:

- A gyermeknyelv hangtana.** Budapest, Athenaeum. 1905. Ára .. 1 K
- Iskolásgyermekek emlékezete.** Budapest, Lampel R. (Wodianer F. és Fiai.) 1909. Ára 1 K

